„Amarongen" als basis-rijmwoord gebruikt is, was verandering in „Doorn" onmogelijk.

Waarom werd het drukwerkje nu juist in 1927 uitgegeven en verspreid? Was daar toen een bizondere aanleiding voor? Had graaf Westarp juist in dat jaar weer bijzondere activiteit ontwikkeld, die Gengnagel niet aanstond? En wat is dan het verband tussen dit en de keizer als bewoner van kasteel Amerongen? Misschien zal het tweede deel van Von Ilsemann daarover enig licht verspreiden. Tot zolang blijft het druksel een curiosum, dat misschien meer over de schrijver openbaart dan over de keizer zelf.

Dr. Gengnagel is op 30 maart 1931, 77 jaar oud en ongehuwd in de neurologische kliniek te Frankfurt Niederrad overleden. *v.C.*

---

1) „Memoires van de dochter van de Duitse Keiser". Terheyden, (alweer) z.j.! Oorspr. titel: „Ein Leben als Tochter des Kaisers".
2) Keizers en koningen vallen in de 20ste eeuw niet meer aan het hoofd van een leger (v. C.).
3) Viktoria Luise, Memoires, blz. 206—209.
4) Ibid., blz. 224. — De acte van troonafstand is door de Keizer 28 november 1918 te Amerongen ondertekend.
5) Von Ilsemann, S. 274.

HOE DE SINT-NICOLAASKERK HAAR KERMISDAG VIERDE

Met hier een hap en daar een snap geven de 15e-eeuwse rekeningen van de Utrechtse Klaaskerk - de oudst bewaarde is die van 1427 - ons nog wel enigszins een indruk van de wijze waarop de verjaardag van de kerk werd gevierd. Onder verjaardag dan te verstaan de dag van de wijding, de dedicatio, in het gewone spraakgebruik kerkmis- of kermisdag genoemd. Op welke datum deze feestdag viel is, voor zover ik weet, niet meer bekend, maar uit de kerkrekening van 1511 blijkt hij te liggen tussen Pinksteren en Visitatio, d.w.z. tussen 8 juni (Pinksteren 1511) en 2 juli. De dag tevoren werd de kerk versierd met „meijen" en met „lichtbroden". Bij meijen zullen we niet zozeer aan takken van de meidoorn moeten denken als wel aan takken groen in het algemeen. Mej. Dr. C. Catharina van de Graft, die in haar artikel „Van den meiboom en de meitakken te Utrecht", opgenomen in het Jaarboek van 1931, ook de versieringen in onze Utrechtse parochiekerken op hoge feestdagen ter sprake brengt, meent dat als meitakken hier vooral sparregroen zal zijn gebruikt. De meijen werden gesneden onder De Bilt, werden met paard en wagen aangevoerd en in de kerk met „lapsnoer" opgehangen door de koster, die daarbij door de andere personeelsleden van de kerk, zijnde de schoolmeester en de doodgraver, werd bijgestaan. Onder lichtbroden, waarvoor we ook de woorden „hangbroot" of „hangkoecken" tegenkomen, moeten we wittebrood verstaan, toentertijd een grote luxe. We zullen mogen aannemen dat deze lichtbroden na het feest onder de

daarvoor in aanmerking komende parochianen werden verdeeld. Op de feestdag zelf vond een hoogmis plaats, waarna onder klokgelui een processie werd gehouden. In de rekeningen van 1507 en later wordt dan nog melding gemaakt van een uitbetaling aan „de trompers van der stat", dat zijn de stadsblazers[1]), die in de processie voor het Heilig Sacrament hadden uitgelopen. Een extra verlichting verhoogde de feestelijke sfeer in de kerk. In de rekening van 1499 vinden we nogal wat bij elkaar dat op de viering van de kermisdag betrekking heeft. Ik laat die posten hier volgen. Van lichtbrood wordt dit jaar niet gesproken.

Item gegeven om een wagen meyen tegen ons kermisse	1 gld.
Item gegeven 7 priesteren die de processi hebben helpen doen op onse kermisdach 7 cr. st. Ende gegeven van een pose die grote clock te luden ter wijle dat die processi omme ginck 2 cr. st. Facit te samen	9 cr. st.
Item gegeven den koster, schoelmeister ende doetgraver als sij die meijen op hingen	2½ cr. st.
Item gegeven van die epistel te singen op kermisavont ende op kermisdach	2 cr. st.
Item gegeven om 2 pond lapsnoers	3 cr. st.
Item gegeven tegen onse kermisse om twee tortijssen tstuck 7 pond ende noch twee tortijssen tstuck 5 pond elck pont vijff stuver, facit te samen	16 gld.

Van de vermelde bedragen valt ons de aanzienlijke som van 16 gulden voor vier „tortijssen" het meest op. Blijkbaar zijn kaarsen van zuivere bijenwas altijd kostbaar geweest. Zoals men uit de post van de tortijssen kan narekenen, gingen er 7½ stuiver in een gulden. Het waren dan ook Arnoldusguldens, genoemd naar hertog Arnold van Gelre (1423-1465). Merkwaardig is de verandering die wij de naam van deze munt in de loop van de tijd zien ondergaan. Tot 1482 spreken de rekeningen van Arnoldusgulden. Dan gaat men afkortingen gebruiken: Ar.-, Aer.-, Aern. gulden. Het maakt de indruk dat men na 10 jaar niet meer beseft waarvoor die afkorting ook weer gebruikt wordt, want de rekening van 1493 spreekt van „Aernemsce" gulden. Deze benaming - waarde blijft 7½ stuiver - handhaaft zich tot 1515, in welk jaar men gaat rekenen met de voor dien trouwens ook al bekende rijnse gulden van 20 stuiver. In 1521 wordt de naar Karel V genoemde Carolusgulden ingevoerd, eveneens van 20 stuiver. - Met „cr.st." tenslotte wordt crumstert bedoeld, of cromstart, een munt zo genoemd naar de erop afgebeelde leeuw met een krul in zijn staart. Er gingen 15 crumsterts in een Arnoldusgulden.

De Bilt. *P. H. Damsté*

---

[1]) Tromp = een blaasinstrument: horen, bazuin e.d. (Oud-frans: trompe). Een verouderd woord, evenals het werkwoord „trompen" = op een tromp blazen. Vóór zijn verheffing in de adelstand (1640) vertoonde het wapen van Maarten Harpertszoon Tromp een zittende aap (maarten) met een harp en een tromp (fluit) in zijn poot.